

כ' בתמוז תשפ"א, 30.6.2021

גיליון מס' 766

פרשת פנחס

כן, בנות צלפחד זוכרות!

מאת מיכל חן, עין צורים

סיפורן של בנות צלפחד נולד מתוך צורך לממש את עקרונות ההלכה והמשפט במציאות היום-יומית. אך מסתבר לעתים שישנם מצבים שאינם תואמים בדיוק את המודל המוצג בהם. זהו המקרה המובא בסופה של פרשת השבוע, פרשת פנחס, וידועה בשם: "בנות צלפחד".

המקרה של בנות צלפחד מתאר התנגשות בין עיקרון הלכתי – שיש למצוא לו פתרון באופן מעשי, כאשר הטענה המושמעת כנגדו נראית נכונה וצודקת. בנות צלפחד מעלות בפני משה בעיה מיוחדת: בשל העדר בנים לרשת את נחלת אביהן, עלול הרצף המשפחתי שלהן להיפסק בתוך נחלות ישראל. במקרה שלהן יש התנגשות בין שני עקרונות הלכתיים: העיקרון האחד- רק בנים יורשים נחלות; העיקרון השני – הזכות להקים את שם המת על נחלתו (עיקרון שממנו נובע חוק הייבום). הבנות לא טוענות לשינוי ההלכה או לביטולו של עיקרון, אלא לדיון בשאלה מה קורה כאשר שני עקרונות אלו מתנגשים.

בבואן לפני משה, מגלות בנות צלפחד עמידה אחראית, עניינית ומאמינה בצדקת הדרך בבטחה וללא היסוס... והראיה היא שמשה, ששומע את טענתן, לא רואה בכך התרסה כלפיו. הוא מתייחס לכך כאל תביעה עניינית שיש להעבירה לערכאה העליונה ביותר.

חז"ל במדרשים השונים מלמדים זכות גדולה על בנות צלפחד. לאחד מהם אתייחס בהרחבה: במסכת 'בבא בתרא' דף קיט, ע"ב נאמר: "תנא: בנות צלפחד חכמניות הן, דרשניות הן, צדקניות הן... וגו'". חכמניות היו שכן עפ' המדרש הגיעו אל משה להשמיע את טיעוניהן בזמן הנכון - זמן הדיון על חלוקת הנחלות, ומשה רבינו "יושב ודורש בפרשת יבמין". דרשניות היו – כאשר אמרו לו למשה: "אם כבן אנו חשובין - תנה לנו נחלה כבן, אם לא – תתיבם אמנו". משה מבין את הטענה, מכיר בחוסר יכולתו לפתור את הנושא המורכב, ומיד מביא את טענתן בפני הקב"ה.

תשובתו של הקב"ה מיידית. ראשיתה של תשובתו מופנית לתיקונו של המקרה הספציפי שלהן, כפי שנאמר: "כן בנות צלפחד דוברות נתון תתן... וגו'". סופה של התשובה מופנה מן הפרט אל הכלל: "ואל בני ישראל תדבר לאמר איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו..." דהיינו, הקב"ה לא פוסק רק למקרה הבנות הללו, אלא פסיקה לדורות.

אלא שמסתבר שכאן לא מסתיימת פרשת "בנות צלפחד" שכן, שתי פרשות מאוחר יותר, בסוף פרשת "מסעי", מופיעים שבטי יוסף, קרוביהם של בנות צלפחד, בטענה משלהם, שכן לפעמים קורה שתקון עוול במקום אחד עלול לייצר עוול במקום אחר.

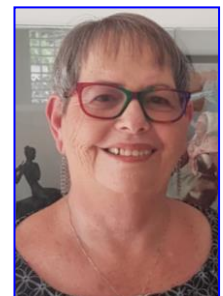
ועל מה קובלים ראשי משפחות בני יוסף? בפרק ל"א פס' ב' הם אומרים: "ואדוני צוה בה' לתת את נחלת צלפחד אחינו לבנותיו, והיו לאחד משבטי בני ישראל לנשים ונגרעה נחלתן מנחלת אבותינו...וגו". אכן טענתם נשמעת צודקת ומעמידה לכאורה, את תשובתו של הקב"ה לבנות צלפחד באור בעיית. הפתרון הנכון של בעיה אחת, הוליד בעיה שאמורה בסופו של דבר, ליצור חסר בנחלת השבט ולהעביר חלקי נחלה לבעליהן העתידים של הבנות.

גם כאן מחלק הקב"ה את תשובתו לשניים: מצד אחד הוא מבין את טענתם הצודקת של בני יוסף ומשתמש בתשובתו באותן מילים ממש: "כן בני יוסף דוברים"...ובמתח שנוצר לקוראים אנו נוטים לחשוב שמא חזר בו הקב"ה מפסיקתו הקודמת... אך לא! "זה הדבר אשר ציווה ה' לבנות צלפחד לאמר לטוב בעיניהם תהיינה לנשים אך למשפחת מטה אביהן תהיינה לנשים".

והבנות, כיצד הן מקבלות את הסייג הזה? המשך המדרש בגמרא מתאר את הסיטואציה שנוצרה, ע"פ המחמאות שחולקו להן: "צדקניות היו שלא נשאו אלא להגון להן" – על פי הרמב"ן הקב"ה אמנם התיר להן להינשא לכל אדם, אך המליץ שיינשאו לבני דודיהן, והצדקנות שלהן התבטאה בכך שהן אחרו להינשא כדי לקיים את דבר ה'. הן אמנם חיכו לבעלים הגונים להן, לכן ע"פ המדרש, חיכו זמן רב, אך בסופו של דבר היו אלו חתנים בני שבט יוסף.

לאור זאת, מובנת ביותר האמירה של חז"ל: (שם, בבא בתרא, קי"ט ע"א) "וראויה היתה פרשת הנחלות ליכתב על ידי משה, אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידך".

מיכל חן נשואה ליהודה, אם ל-4, סבתא ל"ג נכדים. חברת קיבוץ עין צורים. שימשה בתפקידים שונים בקיבוץ. מחנכת ויועצת בעבר ולומדת הרבה בהווה.

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי מופיע באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום [subscribe](#) בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב [unsubscribe](#) בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il